وەزارەتی دارایی وئابووری

ژمارە: ٥٣٧٧ لە ٢٠٢٣/٤/١٣

پاڵپشت بە ئەحکامی ماددەی (١٧٤) وە بڕگەی (دووەم) لە ماددەی (١٧٥) و بڕگەی(سێیەم) لە ماددەی (٢٧٠) لە یاسای گومرگی ژمارە (٢٣)ی ساڵی ١٩٨٤ی هەموارکراو ، ئەم ڕێنمایەی خوارەوەمان دەرکرد :

ڕێنمایی گومرگی ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠٢٣

هەمواری لە ڕێنمایی گومرگی ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٢٠

بەشی یەکەم : بەشی یانزە لە ڕێنمایی گومرگی ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٢٠ تایبەتە بە بریکار و یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی هەموار دەکرێتەوە بەم شێوەی خوارەوە :

ماددەی (١) :

بەڕێوەبەری گشتی گومرگ هەڵدەستێ بە پێدانی مۆڵەتی پیشەی بریکار و یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی (ساڵانە) بۆ کەسانی ئاسایی و کۆمپانیاکان بەپێی پێویست و بەو مەرجانەی کە لە ماددەی (٢/ یەکەم و سێیەم)ی ئەم ڕێنماییە دا دیاری کراون .

ماددەی (٢) :

یەکەم : مەرجەکانی پێدانی مۆڵەتی پیشەی بریکاری دەرهێنەری گومرگی :

١- داواکار ئەبێت داواکاری لە بەڕێوەبەرایەتی گومرگی پەیوەندیدار پێشکەش بکات .
٢- داواکار دەبێت دانیشتووی هەرێمی کوردستان بێت .
٣- تەمەنی لە (٢٥) ساڵ کەمتر نەبێت .
٤- دەرچووی پەیمانگا و بەسەرەوە بێت .
٥- بڕوانامەی خولی ڕاهێنانی لە کۆمپیوتەر بەتایبەتی بەرنامەی (مایکروسۆفت و ۆرد) هەبێت وە هەڵسەنگاندنی لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ بکرێت .
٦- ئاکارو خوو ڕەوشتی بەرزبێت و هیچ پێشینەیەکی تاوانی ئابڕوبەرانەی نەبێت .
٧- ڕەزامەندی ئاسایشی هەبێت .
٨- ئەستۆ پاکی باجی دەرامەت بهێنێت .
٩- بەڵێننامە بدات کە مووچە خۆری دەوڵەت نەبێت و لە هیچ دامەزراوەیەک و ڕێکخراوێک و کەرتی تایبەت کارنەکات .
١٠-بەڵێن نامە بدات کە ئامادەیە بە پێدانی ڕسومات و باج و هەر سزایەک کە بەپێی یاساو ڕێنماییەکان دەکەوێتە سەری .
١١- نابێت بریکار و یاریدەدەرەکان خزمایەتی پلەیەک بەیەکتریان ببەستێتەوە وە نابێت خزمایەتی پلە (یەکیان) هەبێت لەگەڵ فەرمانبەر و کارمەندانی فەرمانگەکانی کۆمەڵگا و گومرگ .
١٢- هەموو ئەو بەڵگەو مەرجانەی سەرەوە بە نوسراوی فەرمی بەڕێوەبەرایەتی گومرگی پەیوەندیدار بە هاوپێچ ڕەوانەی بەڕێوبەرایەتی گشتی گومرگ دەکرێت بۆ پێدانی مۆڵەتی پیشەی بریکاری دەرهێنەری گومرگی .

دووەم : مەرجەکانی کارکردنی پیشەی بریکاری دەرهێنەری گومرگی :

١- پێویستە نوسینگەیەکی هەمیشەیی هەبێت لەناو دەروازە یان حەرەمی گومرگی یان ئەو شارەی کە دەروازەکە یان حەرەمی گومرگەکە لە سنوری یەکەی ئیداریەکەی دایە کە پیشەکەی تێدا ئەنجام دەدات وە پێویستە تابلۆیەک هەڵبواسێت کە ناوی تەواو و ژمارەی مۆڵەتەکەی تێدا دیاری کرابێت.

٢- پێویستە بریکاری دەرهێنەری گومرگی (خطاب ضمان) بە بڕی (٥،٠٠٠،٠٠٠) پێنج ملیۆن دینار بهێنێت.

٣- بڕی (٨٠٠،٠٠٠) هەشت سەد هەزار دینار لە بریکاری دەرهێنەری گومرگی وەک ڕەسمی پێدانی مۆڵەت تەنها بۆ یەک جار وەردەگیرێت. (جاری یەکەم) .

٤- بڕی (١٠٠٠٠٠٠) یەک ملیۆن دینار لە بریکاری دەرهێنەری گومرگی (ساڵانە) وەک ڕەسمی نوێکردنەوەی کارکردنی پیشە وەردەگیرێت .

٥- بڕی (٣٠٠٠) سێ هەزار دینار بۆ یەک مامەڵە لەو بەڕێوەبەرایەتیانەی کە کارکردن تێیدا بەسیستەم نەکراوە وە بڕی (٥٠٠٠) پێنج هەزار دینار بۆ یەک مامەڵە لەو بەڕێوەبەرایەتیانەی کە بەسیستەم ئەلیکترۆنی کار دەکەن ، لەبریکاری دەرهێنەری گومرگی وەردەگیرێت وەک ڕەسمی خزمەتگوزاری.

٦- پێویستە دەرهێنەری گومرگی باجی کارکردن هەڵبواسێت بە پێچەوانەوە بەپێی ماددەی (٢١٥) لە یاسای گومرگی ژمارە (٢٣)ی ساڵی (١٩٨٤) سزا دەدرێت .

٧- بریکاری دەرهێنەری گومرگی ناسنامە و باجی تایبەتی (ساڵانەی) پێ دەدرێت لە بەرامبەردا بۆ جاری یەکەم لە کاتی پێدانی مۆڵەتەکە بڕی (٥٠٠٠٠) پەنجا هەزار دینار لە بەرامبەر پێدانی ناسنامە و باجەکە لێ وەربگیرێت وەلەکاتی نوێکردنەوەی مۆڵەتەکەش هەمان بڕە پارەی لێوەربگیرێت .

سێیەم : مەرجەکانی پێدانی مۆڵەتی پیشەی یاریدەدەری بریکاری دەرهێنەری گومرگی .

١- داواکار دەبێت دانیشتوی هەرێمی کوردستان بێت .

٢- تەمەنی لە (٢٢) ساڵ کەمتر نەبێت .

٣- دەرچووی ئامادەیی یان هاوشێوەی بێت .

٤- بڕوانامەی خولی لە کۆمپیوتەر هەبێت بە تایبەتیش بەرنامەی (مایکرۆسۆفت وۆرد) وە هەڵسەنگاندنی لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ بۆ بکرێت .

٥- خوو و ڕەوشتی بەرزبێت و هیچ پێشینەیەکی تاوانی ئابڕوبەرانەی نەبێت .

٦- دەبێت یاریدەدەری بریکاری دەرهێنەری گومرگی تەنها لای یەک بریکار کاربکات .

٧- یاریدەدەری بریکاری دەرهێنەری گومرگی دەتوانێ پیشەی یاریدەدەریەکەی تەنها (یەک جار) لەلای بریکارەکەوە بگوازرێتەوە بۆ لای بریکارێکی تر لە ساڵێک و تەنها بۆ یەک جارو بە ڕەزامەندی گومرگی پەیوەندیدار .

چوارەم : مەرجەکانی کارکردنی پیشەی یاریدەدەری دەرهێنەری گومرگی .

١- بڕی (٤٠٠٠٠٠) چوار سەد هەزار دینار وەک ڕەسمی پێدانی مۆڵەت تەنها بۆ یەک جار (جاری یەکەم) وەربگیرێت .

٢- بڕی (٥٠٠٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینار ڕەسمی نویٚ کردنەوەی (ساڵانە)ی پیشەکەی وەربگیرێت .

٣- پێویستە یاریدەدەرەکانی بریکاری دەرهێنەری گومرگی باجی کارکردن هەڵبواسن بە پێچەوانەوە بەپێی ماددەی (٢١٥) لە یاسای گومرگی ژمارە (٢٣) ی ساڵی (١٩٨٤) سزا دەدرێن .

٤- پێویستە یاریدەدەری دەرهێنەری گومرگی خطاب ضمان بە بڕی (٢،٥٠٠،٠٠٠) دوو ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار بهێنێت

٥- یاریدەدەرەری دەرهێنەری گومرگی ناسنامەی تایبەتیان ساڵانە پێ دەدرێت وە لە بەرامبەردا بۆ جاری یەکەم لەکاتی پێدانی مۆڵەتەکە بڕی (٢٥٠٠٠) بیست و پێنج هەزار دیناری لێ وەردەگیرێت و وە لەکاتی نویٚ کردنەوەی مۆڵەتی ساڵانەکەش هەمان بڕە پارەی لێ وەردەگیرێت .

ماددەی (٣) :

یەکەم : ئەو مەرجانەی کە لە ماددەی (دوو/ یەکەم،دووەم،سێیەم،چوارەم) بۆ بریکار و یاریدەدەرەکانی دیاری کراون لەسەر ئەو کۆمپانیایانەش جێبەجێ دەکرێت کە مۆڵەتی پیشەی دەرهێنانی گومرگیان لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی تۆماری کۆمپانیاکانی هەرێم هەیە کە خۆی لە بەڕێوەبەری ڕێگاپێدراو (مدير مفوض) یان هەرکەسێکی تر کە کۆمپانیاکە تەخویلی کردبێت بۆ ئەم پیشەیە .

دووەم : فەرمانگەکانی حکومەت دەتوانن لە ڕێگەی بەڕێوەبەرە گشتیەکانەوە فەرمانبەرێکی خۆیان تەخویل بکەن بۆ دەرهێنانی گومرگی بۆ ئەو کاڵایانەی خۆیان هاوردە یان هەناردەی دەکەن .

ماددەی (٤) :بریکاری دەرهێنەری گومرگی لەکاتی کارکردندا پێویستە پابەندی ئەم خاڵانەی خوارەوەبێت :

١- (بریکارنامەی) ئەو بازرگانە یان کۆمپانیایەی هەبێت کە لەجیاتی ئەو کاری دەرهێنانی گومرگی بۆ کاڵاکەی دەکات یان نوسراوێکی (تخويل) کە تەنها بۆ یەک جار کاری پێ دەکرێت .

٢- پێویستە دڵنیابێت لە ڕاستی و دروستی ئەو بەڵگەنامانەی کە بۆ کاری گومرگی پێویستن و داواکراون لە گومرگ و ساختەکاریان تێدا نەبێت .

٣- پێویستە بریکاری دەرهێنەری گومرگی بەڵێننامە بدات کە بەرپرسیارە لە بەرامبەر هەموو ئەوکارانەی کە یاریدەدەرەکانی ئەنجامی دەدەن لەکاتی دەرهێنانی گومرگی .

ماددەی (٥) :

یەکەم : بریکاری دەرهێنەری گومرگی بۆی هەیە تەنها (٣) سێ یاریدەدەری هەبێت وە ئەم مەرجە ئەو یاریدەدەرانە ناگرێتەوە کە پێش دەرچوونی ئەم ڕێنماییە مۆڵەتی پیشەی یاریدەدەریان هەبووە .

دووەم : بریکاری دەرهێنەری گومرگی کەمۆڵەتی نوێی بۆجاری یەکەم پێ دەدرێت ، تا سێ مانگ بەسەر مۆلەتەکەی تێپەڕ نەبێت، مۆلەتی کارکردنی هیچ یاریدەرێکی پێ نادرێت و لەو ماوەیەدا تەنها خۆی کاری دەرهێنانی گومرگی دەکات .

سێیەم: تەنها بریکار و یاریدەدەری دەرهێنەری گومرگی لە نوسینگەکە ئامادەییان دەبێت و هیچ کەسێکی تر لەو نوسینگەیە به هیچ ناونیشانێک نابێت کاربکات .

ماددەی (٦) :

یەکەم : لەکاتی نوێ کردنەوەی ساڵانەی ناسنامە و باجی بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی پێویستە هەموو ئەو مەرج و بەڵگەنامانەی کە لە ماددەی (٢/ یەکەم و سێیەم)ی ئەم ڕێنماییە لەگەڵ خۆیاندا بهێنن و ئەستۆپاکی باجی دەرامەتیان هەبێت .

دووەم : پێویستە بریکاری دەرهێنەری گومرگی داواکاری پێشکەش بکات بۆ خۆی و یاریدەدەرەکانی بۆ نوێ کردنەوەی ناسنامەکەیان پێش کۆتایی هاتنی ماوەی بەسەرچوونی ناسنامەکانیان ، بەپێچەوانەوە ڕێگا نادرێت بەکارکردنی بریکار و یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی ئەگەر ماوەی ناسنامەکەیان بەسەرچوو بێت و نوێ نەکرابێتەوە .

ماددەی (٧) :

یەکەم : ڕێگا نادرێت بە گۆڕینی ناونیشانی پیشەی یاریدەدەری دەرهێنەری گومرگی بۆ پیشەی بریکاری دەرهێنەری گومرگی

دووەم : بریکار و یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی دەتوانن بە خواستی خۆیان دەستبەرداری پیشەکەیان بن بۆ ئەم مەبەستەش پێویستە داواکاری پێشکەش بە گومرگی پەیوەندیدار بکەن وە تا بەرواری دەرچوونی فەرمانی وازهێنانیان لە پیشەکەی لە لایەن گومرگەوە ، پێویستە هەموو ئەو قەرز و شایستە داراییانەی کە لە ئەستۆیەتی بیدات بە گومرگ .

ماددەی (٨) :

یەکەم : کاری گومرگی لەسەر مۆڵەتەکانی هاوردە و هەناردەی بازرگانی و ڕێگاپێدان و ڕەسیدانە ناکرێ کە بەناوی بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگین .

دووەم : نابێت بریکارو یاریدەدەرەکانی بەهیچ شێوەیەک کاری فرۆشتنی مۆڵەت و رەسید بکەن تەنها مامەڵەی گومرگی بۆ ئەو مۆڵەت و رەصیدانە بکەن کە کۆمپانیاو بازرگانەکان وەکالەت یان تەخویلیان کردوون وە لەکاتی دەرکەوتنی بەڵگەی سەلمێنەر بە فرۆشتن و کڕینی مۆڵەت و رەسید، ڕاستەوخۆ نوسینگەکەی بە یەکجاری دادەخرێت .

سێیەم : بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی بەرپرسن لە هەر سەرپێچیەک کە لە ناوەڕۆک و جۆر و بڕ و کێش و خەسڵەتەکانی ئەو کاڵایانە کە خۆیان دەرهێنانی گومرگیان بۆ دەکەن ، وە هەر سەرپێچیەک لەو شێوەیە بێت بەپێی خاڵی (چوارەم/ ١) لە بەشی شەشەم لە ڕێنمایی ژمارە (٧) ی ساڵی ٢٠٢٠ سزا دەدرێت (واتە سزای سەرپێچی یاسا و ڕێنماییەکان کە دەقی لە سەر نەهاتبێت کە بڕەکەی لە (٢٥٠٠٠ – ١٠٠٠٠٠٠) لە بیست و پێنج هەزار دینار تا یەک ملیۆن دینار).

چوارەم : دەستکاریکردن و ڕاستکردنەوە و ڕەتکردنەوە و پوچەڵکردنەوەی ڕاگەیاندنی گومرگی لەدوای تۆمارکردنی ناوەرۆکەکەی پێویستە بەپێی یاساو ڕێنماییەکان بێت .

ماددەی (٩) :

یەکەم : ئەگەر بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی ناسنامە یان باجەکانیان (وون) بکەن ، ئەوا پێویستە بنکەی (پۆلیسی وون بووەکانی) لێ ئاگاداربکەنەوە . دواتر لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی گومرگ دوای دڵنیابوون لە وونبونی ناسنامە یان باجەکە ،ناسنامە یان باجێکی تری لەجیاتی وونبوەکە (بدل ضائع) پێ دەدرێت لە بەرامبەردا (نیوەی) ئەو بڕە پارەیەی لێوەردەگیرێت کە لە ماددەی ٢ / (یەکەم/٧ وە چوارەم/٥)ی ئەم ڕێنماییە دیاری کراوە .

دووەم : دوای تەواوبوونی مۆڵەتی ساڵانەی کارکردنی پیشەی بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی وە لەکاتی دواکەوتنی نوێکردنەوەی مۆڵەتەکە پێویستە ڕەچاوی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکرێت

١- تاکو (١٠) دە ڕۆژ لە بەرواری تەواو بوونی مۆڵەتەکە هیچ بڕە پارەیەکی پێبژاردن وەرناگیرێت .

٢- دوای (١٠) دە ڕۆژ ، ڕۆژانە بڕی (٥٠٠٠) پێنج هەزار دینار وەک پێبژاردنی دواکەوتنی مۆڵەتی کارکردن تاکو (٩٠) ڕۆژ لێ وەردەگیرێت .

٣- لەدوای (٩٠) نەوەد ڕۆژەکە ئەگەر بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی مۆڵەتی کارکردنی پیشەکەیان نوێ نەکردەوە ، ئەوا مۆڵەتەکەیان بە بڕیاری بەڕێوەبەری گشتی گومرگ بەیەکجاری و بۆ هەمیشە هەڵدەوەشێتەوە .

ماددەی (١٠):

یەکەم : بەبڕیاری وەزیری دارایی و ئابووری بەپێی ماددەی (١٧٥/ دووەم) لە یاسای گومرگی ژمارە (٢٣) ساڵی (١٩٨٤) لیژنەیەک لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ پێک دەهێنرێت بۆ دەستنیشان کردن و بەدواداچون بۆ هەموو ئەو سەرپێچیانەی کە لەلایەن بریکارو یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی ئەنجام دەدرێن .

دووەم : لیژنەی پێک هاتووی خاڵی یەکەمی ئەم ماددەیە دەتوانێت یەکێک لەم سزایانەی خوارەوەی ئاراستە سەرپێچیکار بکات :-

أ- سزای هۆشداری (الأنذار) .

ب- ڕاگرتنی کاتی کارکردنی پیشەی بریکار یان یاریدەدەرەکە بۆ ماوەیەک کە لەدوو ساڵ تێپەر نەکات

ج- ڕاگرتنی هەمیشەیی و پوچەڵ کردنەوەی مۆڵەتی کارکردنەکەی و داخستنی نوسینگەکەی بەیەکجاری .

سێیەم : سەرەڕای ئەو سزایانەی کە لە خاڵی (دووەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتوون ، پێویستە ڕەچاوی ماددەی (٢١٥) لە یاسای گومرگی ژماری (٢٣) ی ساڵی (١٩٨٤) بکرێت لەو کاتانەی کە بریکار و یاریدەدەرەکانی بریکار سەرپێچی لە جێبەجێکردنی ئەو پابەندیانە دەکەن کە بۆیان دانراوە .

چوارەم : لەکاتی ئاراستەکردنی سزای ڕاگرتنی کاتی پیشەی بریکاری دەرهێنەری گومرگی بۆ ئەو ماوەیەی کە لیژنە بڕیاری لەسەردەدات ، ئەوا نوسینگەی دەرهێنەرە گومرگیەکە دادەخرێت ڕێگا بە یاریدەدەرەکانیشی نادرێت کاری پیشەی یاریدەدەری لەو نوسینگەیە بکەن .

پێنجەم : ئەو سزایانەی سەرەوە کە خاڵی (دووەم)ی ئەم ماددەیە لەلایەن لیژنەکەوە ئاراستەی سەرپێچیکار دەکرین ، دەکرێت لەماوەی (١٥) پازدە ڕۆژ لە ئاگادارکردنەوەی بریکار یان یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی بەو سزایە ، تانەیان لای وەزیری دارایی و ئابووری لێ بدرێت و بڕیاری وەزیر کۆتاییەو پێویستە جێبەجێ بکرێت .

شەشەم : ئەگەر سەرپێچیەکان دیاردەی ساختەکاری و دیاردەی دزێوی (التزوير و الاختلاس) بن کێشەکە حەواڵەی دادگای تایبەتمەند دەکرێت .

حەوتەم : تا یەکلایی کردنەوەی کێشەکە لە دادگای تایبەتمەند، ئەوا سەرپێچی کار (بریکار یان یاریدەدەری بریکار) ڕێگای پێ نادرێت کاری پیشەکەی بکات .

هەشتەم : لە کاتی حوکم دانی بریکار یان یاریدەدەری بریکار لە دادگای تایبەتمەند مۆڵەتەکەی هەڵدەوەشێتەوە و ڕێگای پێ نادرێت جارێکی تر پیشەکەی بکات .

ماددەی (١١):

مەرجەکانی پێدانی مۆڵەتی پیشەی بریکاری و یاریدەدەرەکانی دەرهێنەری گومرگی کە لە ماددەی (٢ / یەکەم و سێیەم)ی ئەم ڕێنماییە دا هاتووە لەسەر هەموو بریکارو یاریدەدەرەکان جێبەجێ دەکرێت کە پێش دەرچوونی ئەم ڕێنماییە مۆڵەتی کارکردنیان پێ دراوە جگە لە مەرجەکانی (بڕوانامە و تەمەن و مەرجی خزمایەتی پلە یەک) .

ماددەی (١٢) :

ئەم ڕێنماییە جێگرەوەی ڕێنمایی بەشی (یانزەیەم)ـە لە ڕێنمایی گشتی گومرگ ژمارە (٧) ساڵی (٢٠٢٠) .

بەشی دووەم : بەشی پێنجەم خاڵی (چل) زنجیرەی (١) لە ڕێنمایی گومرگی ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٢٠ هەموار دەکرێتەوە بەم شێوەی خوارەوە :

١-زیادکردنی ڕێژەی (٣%) بۆ (٢٠%) تایبەت بە دەستکاری کردنی ژمارەی لاشە و عارەبانەی (تانکەر ، قەلاب ، لۆری ، هاوشێوەکانی) .

- ئەم ڕێنماییە لە دوای (١٠) دە ڕۆژ لە بڵاوکردنەوەی لەڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) کاری پێ دەکرێت .

ئاوات جەناب نووری
وەزیری دارایی وئابووری